

تهدیدی برای خانواده و جامعه شراب‌خواری

حجت‌الاسلام مصطفی محبوب‌زاده، مبلغ و مدرس حوزه علمیه

خداوند [خطاب به آنان در دوزخ] می‌فرماید: «دور شوید [دور شدن سگ‌ها] در آتش و با من سخن مگویید.»^{۳۱} بنابراین لازم است، آحاد مردم نسبت به این مسأله احساس مسئولیت کنند و با اجرای فرامین و احکام الهی از شیوع هرچه بیشتر این آسیب اجتماعی جلوگیری نمایند.

• پی‌نوشت‌ها

۱. هاشمیان، کیانوش، روان‌شناختی نابه‌هنجار و زندگی نوین، ص ۵۰۲؛
۲. رسولی محلاتی، هاشم، کیفر گناه و آثار و عواقب خطرناک آن، ص ۲۹۸؛
۳. پاینده، محبوبه و دیگران، تجربه زیسته زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی از ارتباطات فردی و خانوادگی
۴. قابل دسترسی در خبر آنلاین در تاریخ ۱۰ اردیبهشت ۱۴۰۳: www.khabaronline.ir؛
۵. مانده، ۹۰ و ۹۱؛
۶. مکارم شیرازی، ناصر، از تو سؤال می‌کنند، ص ۱۰۱، رک: تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۷۲؛
۷. الشعیری، محمد، گزارش احصای پیشگیری از مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان...؛
۸. همان، ص ۱۵۱؛
۹. کلینی، محمدبن یعقوب، الکافی، ج ۶، ص ۴۱۳؛
۱۰. شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۳، ص ۵۷۰؛
۱۱. حاجبی و دیگران، گزارش احصای پیشگیری از مصرف مشروبات الکلی ویژه عموم...؛
۱۲. محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، ج ۳، ص ۵۰۱؛
۱۳. رسولی محلاتی، هاشم، کیفر گناه و آثار و عواقب خطرناک آن، ج ۲، ص ۸۵؛
۱۴. قوسیان‌مقدم و مرادی، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان....؛
۱۵. بهمن‌پوری و نظری، تحلیل ققهی- پزشکی علل حرمت شرب خمر؛
۱۶. قوسیان‌مقدم و مرادی، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان....؛
۱۷. بهمن‌پوری و نظری، تحلیل ققهی- پزشکی علل حرمت شرب خمر؛
۱۸. همان؛
۱۹. قوسیان‌مقدم و مرادی، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان....؛
۲۰. بحارالأنوار، ج ۶۲، ص ۱۶۶؛
۲۱. قوسیان‌مقدم و مرادی، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان....؛
۲۲. بهمن‌پوری و نظری، تحلیل ققهی- پزشکی علل حرمت شرب خمر؛
۲۳. قوسیان‌مقدم و مرادی، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان....؛
۲۴. همان؛
۲۵. ضمیری، مشروب‌خواری مردان، جرمی علیه زن و خانواده؛
۲۶. همان؛
۲۷. همان؛
۲۸. همان؛
۲۹. همان؛
۳۰. کافی، ج ۶، ص ۴۳۰؛
۳۱. تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۹۸؛
۳۲. میزان الحکمه، ج ۳، ص ۵۰۲؛
۳۳. کافی، ج ۶، ص ۴۳۰؛
۳۴. بحارالأنوار، ج ۷۹ ص ۱۸۸.

• منابع و‌مآخذ

۱. ابن‌بابویه، محمدبن علی (شیخ صدوق)، من لا یحضره الفقیه، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم، ۱۴۱۳ ق؛
۲. بهمن‌پوری، عبدالله و نظری، نجمه، تحلیل ققهی- پزشکی علل حرمت شرب خمر، مجله فقه پزشکی، دوره دهم، شماره ۳۴ و ۳۵، تابستان ۱۳۹۷؛
۳. پاینده، محبوبه و دیگران، تجربه زیست زنان مصرف‌کننده مشروبات الکلی از ارتباطات فردی و خانوادگی، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد، سال ۶۴، شماره ۶، بهمن- اسفند۱۴۰۰؛
۴. حاجبی، احمد و دیگران، گزارش احصای پیام‌های پیشگیری از مصرف مشروبات الکلی ویژه عموم مردم، به سفارش وزارت کشور، سازمان امور اجتماعی کشور در دپارتمان حکمرانی و سلامت پژوهشکده علوم اعصاب دانشگاه علوم پزشکی تهران؛
۵. رسولی محلاتی، سیدهاشم، کیفر گناه و آثار و عواقب خطرناک آن، تهران: انتشارات کتابخانه صدر، چاپ دهم، ۱۳۶۸؛
۶. الشعیری، محمد، جامع الأخبار، نجف: مطبعة حیدریه، چاپ اول، بی‌تا؛
۷. ضمیری، محمدرضا، مشروب‌خواری مردان، جرمی علیه زن و خانواده، مجله مطالعات راهبردی زنان، شماره۲۰، ۱۳۸۲؛
۸. قوسیان‌مقدم، محمدحسن و مرادی، محمد، تأثیر مصرف مشروبات الکلی بر سلامت انسان از دیدگاه قرآن کریم و طب نوین، مجله قرآن و طب، ۱۳۹۰؛
۹. کلینی، محمدبن یعقوب بن اسحاق، کافی، تهران: ناشر دارالکتب الاسلامیه، چهارم۱۴۰۳ق؛
۱۰. مجلسی، محمدباقر، بحارالأنوار، بیروت: مؤسسة الوفا، ۱۴۰۳ق؛
۱۲. محمدی ری‌شهری، محمد، میزان الحکمه، قم: دارالحديث، ۱۳۷۵؛
۱۳. مکارم شیرازی، ناصر، از تو سؤال می‌کنند(مجموعه سؤالات قرآنی از پیامبر اکرم ﷺ، تهیه و تنظیم حجت‌الاسلام والمسلمین ابوالقاسم علیان‌نژادی، قم: نشر امام علی‌بن ابی‌طالب ﷺ، ۱۳۸۷ هـ. ش؛
۱۴. مکارم شیرازی، ناصر تفسیر نمونه، تهران: دارالکتب الإسلامیه، چاپ دهم، ۱۳۷۱؛
۱۵. هاشمیان، کیانوش، روان‌شناختی نابه‌هنجار و زندگی نوین،تهران: دانشگاه الزهرا، ۱۳۷۷.

استفاده از الکل و مصرف مشروبات الکلی، ریشه دیرینه‌ای در زندگی بشر دارد و برخی تحقیقات نشان می‌دهد، بسیاری از مردمان فرهنگ‌های قدیم مانند مصر، یونان و رم در استفاده از شراب افراط می‌کرده‌اند.^۱ این مسأله در جامعه دوران جاهلیت نیز بروز و ظهور ویژه‌ای دارد؛ به‌گونه‌ای که جزء لاینفک مهمانی‌ها و سفرهای‌شان بوده و شاید عامل بسیاری از درگیری‌ها و نزاع‌ها محسوب می‌شده است. همین مسأله یعنی رواج بیش از حد مصرف مشروبات الکلی باعث شد تا اسلام در مقابل این رفتار نابه‌هنجار عمومی بایستد و البته با رعایت اصول روان‌شناختی طی چهار مرحله حکم به حرمت مصرف شراب دهد تا به این ترتیب، جامعه را از مضرات ناشی از آن نجات دهد؛ البته در اثر انحرافات ایجادشده پس از پیامبرﷺ و قدرت گرفتن امویان و عباسیان، شراب‌خواری خصوصاً نزد درباریان و ثروتمندان جامعه رواج دوباره یافت.^۲

در کشور عزیز ما ایران نیز، در سال‌های اول پیروزی انقلاب اسلامی، با توجه به غیرقانونی بودن تولید و عرضه شراب و همچنین جرم‌انگاری و لزوم اجرای حد برای مصرف‌کنندگان، این عادت بسیار کم‌رنگ شده بود که متأسفانه در سال‌های اخیر در اثر تبلیغات رسانه‌های غربی و همچنین تغییر سبک زندگی مردم، مصرف مشروبات الکلی، رشد فزاینده‌ای گرفته است. به گزارش سازمان پزشکی قانونی، حدود شش درصد افراد در کشور تجربه مصرف مشروبات الکلی را دارند. این در حالی است که شاخص مصرف سنگین دوره‌ای در دنیا، ۶/۳ درصد است؛ اما بنا بر آمارهای غیررسمی این شاخص در کشور ما حدود ۱۹ درصد است؛ یعنی فردی که در کشور ایران مشروب‌خواری می‌کند، نسبت به افراد دائم‌الخمر در کشورهای اروپایی، سه برابر بیشتر الکل مصرف می‌کند.^۳ سالانه صدها نفر در ایران به‌دلیل مصرف مشروبات الکلی، تقلبی جان خود را از دست می‌دهند؛ مسأله‌ای که حتی پزشکان هم از آن مستثنی نبوده‌اند!^۴

همچنین سالانه ده‌ها هزار راننده به‌خاطر مصرف مشروبات الکلی در حین رانندگی جریمه می‌شوند که چه‌بسا ممکن است، باعث مرگ خود و دیگران شوند. در این مقاله بنا داریم، ابتدا حرمت مشروبات الکلی را در قرآن و روایات مورد توجه قرار داده و سپس با بیان مضرات فردی و اجتماعی مصرف مشروبات الکلی، به‌نوعی دلیل صدور این حکم الهی را تبیین نماییم.

• ۱. نگاهی به حرمت شراب‌خواری در آیات و روایات

قرآن کریم در سه آیه ۳۰۳ سوره اعراف، ۶ سوره نحل و ۲۱۹ سوره بقره به با بیان آثار و مضرات شراب زمینه‌سازی می‌کند؛ اما در سوره مائده به‌صراحت حرمت شرب خمر را مطرح کرده است:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ وَالْأَلَامُ رَجَسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوا لَعَلَّكُمْ تَفْلِحُونَ. إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلاةِ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾؛ ای اهل ایمان شراب و قمار و بت‌پرستی و تیره‌ای گرویدنی، همه اینها پلید و از عمل شیطان است. از آن البته دوری کنید تا رستگار شوید. شیطان قصد آن دارد، به‌وسیله شراب و قمار، میان شما عداوت و کینه برانگیزد و شما را از ذکر خدا و نماز بازدارد. پس شما آیا از آن دست بر می‌دارید؟^۵

این آیه شریفه هم فرمان صریح حرمت شرب خمر را بیان کرده است و هم فلسفه مادی و معنوی این تحریم را در بر دارد.^۶

همچنین در روایات متعددی و از جنبه‌های مختلف به این موضوع پرداخته شده مانند:

- رسول‌خداﷺ: شراب و ایمان هرگز در درون یا دل کسی با هم جمع نمی‌شوند.^۷
- شراب، مجمع انواع گناهان و ریشه پلیدی‌ها و کلید بدی‌هاست.^۸
- امام علی :ﷺ: خداوند شراب را به‌خاطر اسمش تحریم نکرد؛ بلکه به‌خاطر عواقب آن حرام کرد؛ لذا هر چیزی اثر خمر را داشته باشد، حرام است.^۹
- از امام صادق :ﷺ پرسیده شد: آیا نوشیدن شراب شر و بدی است؟ یا ترک نماز؟ حضرت فرمودند: شرب خمر..... زیرا در آن حال که مست می‌گردد، پروردگارش را نمی‌شناسد.^{۱۰}

بنابر روایات و آیات ذکرشده، مضرات و اثرات مخرب شراب در زندگی دنیوی و اخروی انسان، دلیل اصلی حرمت شراب از سوی دین مبین اسلام است؛ چراکه در دین اسلام هم زمان با معنویت، سلامت روانی و جسمی انسان نیز مورد توجه قرار گرفته و از آنچه موجب آسیب به انسان در هر زمینه‌ای می‌شود، نهی کرده است. در ادامه به بررسی آثار مخرب مصرف مشروبات الکلی بر اساس منابع علمی می‌پردازیم تا حقانیت و حکمت این حکم الهی روشن‌تر گردد.

• ۲. آثار مخرب مصرف مشروبات الکلی بر فرد و جامعه

الف) آثار فردی شرب خمر

۱. آسیب‌های روانی مصرف مشروبات الکلی

اختلال در حافظه، زوال عقل و ایجاد اضطراب و افسردگی" از اثرات مصرف الکل است. کسانی که مصرف‌کننده دائم هستند و یا مقدار زیادی را یکباره استفاده می‌کنند، نشانه‌هایی از اختلال در حافظه، بیان سخنان نامربوط و گاه زوال عقل دیده می‌شود؛ به‌همین دلیل امام علی :ﷺ می‌فرماید: «خداوند برای حفظ عقل، ترک شراب‌خواری را واجب گردانید.»^{۱۱} و در روایتی از جعفر بن ابی‌طالب نقل شده: «من هیچ‌گاه[پیش از اسلام] شراب ننوشیدم؛ چون می‌دانستم اگر بنوشم، عقل زایل می‌گردد.»^{۱۲}

هذیان‌گویی، توهم‌های بینایی و شنوایی، تغییر شخصیت، خودمحوری، اهمیت ندادن به دیگران، عدم رعایت موازین رفتاری و اخلاقی، عدم صداقت و مسئولیت‌پذیری و حسادت بیمارگونه و سوءظن، از دیگر عوارض روانی مصرف زیاد الکل هستند.

۲. آسیب‌های جسمی مصرف مشروبات الکلی

آسیب‌های فراوانی از نظر جسمی بر شرب خمر مترتب است. بر اساس تحقیقات و آمارهای سال ۱۹۹۸ و ۲۰۰۱ در آمریکا، مصرف مشروبات الکلی حدود ۱۰ تا ۱۵ سال از عمر انسان می‌کاهد.^{۱۳}همچنین مصرف الکل با تأثیر منفی بر مغز، باعث خارج شدن از اعتدال در سخن گفتن، راه رفتن و تضعیف دستگاه اعصاب مرکزی می‌شود^{۱۴} که می‌تواند ضعف عضلات، ضعف بینایی و حتی در مواردی، کوری را به دنبال داشته باشد.^{۱۵} اختلال در دستگاه‌های مختلف و عوارض کبدی را به دنبال دارد. نوشیدن بسیاری موارد سرطان‌های مختلف و عوارض کبدی را به دنبال دارد. نوشیدن خمر مهمترین عامل پیدایش تشمع کبد(سیروز) در کشورهای غربی است.^{۱۸} اختلال در دستگاه قلبی – عروقی و ابتلا به فشار خون، از دیگر اثراتی است که امروزه در علم پزشکی اثبات شده است.^{۱۹} حضرت رضا :ﷺ می‌فرماید: خوردن شراب موجب بیماری قلب می‌گردد و دندان‌ها را سیاه می‌کند و بوی دهان را متعفن می‌سازد.^{۲۰}

حضرت علی :ﷺ فرموده‌اند: «المواظع حياة القلوب؛ موعظه‌ها موجب زندگی قلب‌هاست.» در این میان موعظه آنان که خود در محبت حضرت محبوب سوختند و فانی شدند، تأثیرگذارتر و سوزاننده‌تر است و سخنی که از دل آنان برآید، لاجرم بر دل نشیند.

مواظع اخلاقی عارف بزرگ قرن حضرت امام خمینی :ﷺ از این دسته مواظع است که هم شورآفرین است و هم شعوربخش. در اینجا گلچینی از آن مواظع زیبا از کتاب چهل حدیث و کتاب محرم راز، سفارش‌نامه حضرت امام :ﷺ به جناب سید احمدآقا :ﷺ به حضور شما عزیزان تقدیم می‌گردد.

• ترجیح رضایت‌الهی بر رضایت مخلوقات

✽ ای عزیز! نام نیک را از خداوند بخواه. قلوب مردم را از صاحب قلب خواهش کن یا تو باشد. تو کار را برای خدا بکن، خداوند علاوه بر کرامت‌های اخروی و نعمت‌های آن عالم در همین عالم هم، بر تو کرامت‌ها می‌کند؛ تو را محبوب می‌نماید؛ موقعیت تو را در قلوب زیاد می‌کند؛ تو را در دنیا سربلند می‌نماید؛ ولی اگر بتوانی با مجاهده و زحمت، قلب خود را از این حب هم به‌کلی خالص نما؛ باطن را صفا ده تا عمل از این جهت خالص شود و قلب متوجه حق گردد؛ روح بی‌آلایش شود؛ کدورت نفس برطرف گردد. حب و بغض مردم ضعیف، شهوت و اسم نزد بندگان ناچیز، چه فایده‌ای دارد. فرضاً فایده داشته باشد، یک فایده ناچیز جزئی چندروزه است. ممکن است این حب عاقبت کار انسان را به ریا برساند و خدای خواسته، آدم را منکر و منافق و کافر کند؛ اگر در این عالم رسوا نشود، در آن عالم در محضر عدل ربوبی پیش بندگان صالح خدا و انبیای عظام او و ملائکه مقربین رسوا شود؛ سرافکننده گردد؛ بیچاره شود. رسوایی آن روز را نمی‌دانی چه رسوایی است. سرشکسته در آن محضر را خدا می‌داند چه ظلمت‌ها دنبال دارد. آن روز است که به‌فرموده حق‌تعالی کافر می‌گوید: «ای کاش! خاک بومد» و دیگر فایده ندارد.

• سنجش میزان عمل خود

با میزان شریعت و ولایت اهل بیت :ﷺ

✽ ای عزیز! قدری از حال غفلت بیدار شو و در امر خود تفکر کن و صفحه اعمال خود را نگاه کن؛ بترس از آنکه اعمالی را که به خیال خودت عمل صالح است؛ از قبیل نماز و روزه و حج و غیر آن، خود اینها اسباب گرفتاری و ذلت شوند در آن عالم، سپس، حساب خودت را در این عالم تا فرصت داری، بکش و خودت میزان اعمالت را برپا کن و در میان شریعت و ولایت اهل‌بیت :ﷺ اعمال خود را بسنج و صحت و فساد و کمال و نقص آن را معلوم کن و آنها را جبران کن تا فرصت هست و مهلت داری. اگر در اینجا خود را محاسبه نکنی و حساب خودت را درست نکنی، در آنجا که به حسابت رسیدگی می‌شود و میزان اعمال برپا می‌شود، مبتلا به معصیت‌های بزرگ می‌شوی. بترس از میزان عدل الهی و به هیچ‌وجه مغرور مباش و جد و جهد را از دست مده، قدری به صحیفه اعمال اهل‌بیت پیغمبر :ﷺ که معصوم از گناه و خطا بودند، مراجعه کن و تفکر در آنها کن.

• توفیق خواستن از خداوند

جهت ریشه‌کن کردن وابستگی‌های دنیایی

✽ ای عزیز! اکنون که مفاسد این علقه و محبت را متذکر شدی و دانستی که انسان را این محبت دنیا به هلاکت دچار می‌کند و ایمان انسان را از دست او می‌گیرد و دنیا و آخرت انسان را درهم و آشفته می‌کند، دامن همت به کمر زن و هر قدر توانی، وابستگی دل را از این دنیا کم کن و ریشه محبت را سست کن و این زندگی چندروزه را ناچیز شمار و این نعمت‌های مشؤب به نعمت و رنج و الم را حقیر دان و از خدای‌تعالی توفیق بخواه که تو را کمک کند و از این رنج و محنت خلاصی دهد و دل تو را متأسوس به دار کرامت خود کند.

• همت بلند

✽ ای عزیز! گوش دل باز کن و دامن همت به کمر زن و به حال خود رحم کن، شاید بتوانی خود را به‌صورت انسان گردانی و از این عالم به‌صورت آدمی بیرون روی که آن وقت از اهل نجات و سعادتی.

✽ پسرما! تا نعمت جوانی را از دست ندادی، فکر اصلاح خود باش که در پیری، همه چیز را از دست می‌دهی. یکی از مکاید شیطان که شاید بزرگترین آن باشد که پدرت بدان گرفتار بوده و هست- مگر رحمت حق‌تعالی دستگیر او باشد- استدرج است. ✽ در عهد نوجوانی شیطان باطن که بزرگترین دشمنان اوست، او را از فکر اصلاح خود باز می‌دارد و امید می‌دهد که وقت زیاد است، اکنون فصل برخورداری از جوانی است و هر آن و هر ساعت و هر روز که بر انسان می‌گذرد، درجه درجه او را با وعده‌های پوچ از این فکر باز می‌دارد تا ایام جوانی را از او بگیرد و آنگاه که جوانی رو به اتمام است، او را به امید اصلاح در پیری سرخوش می‌کند و در ایام پیری نیز، این وسوسه شیطانی از او دست نکشد و وعده توبه در آخر عمر می‌دهد و در آخر عمر و شهود موت، حق‌تعالی را در نظر او میغوض‌ترین موجود جلوه می‌دهد که محبوب او که دنیاست، از دستش گرفته است. این حال اشخاصی است که نور فطرت در آنها به‌کلی خاموش نشده است و اشخاصی هستند که غرقاب دنیا آنها را از فکر اصلاح دور نگهداشته و غرور دنیا سرتاپای آنان را فراگرفته است. من خود چنین اشخاصی را در اهل علم اصطلاحی دیده‌ام و اکنون بعض آنها در قید حیاتند و ادیان را هیچ و پوچ می‌دانند.

✽ پسرما! توجه کن که هیچ‌یک از ما نمی‌تواند مطمئن باشد که به این دام شیطانی نیفتد. عزیزم! ادعیه ائمه معصومین :ﷺ را بخوان و ببین که حسنات خود را سینات می‌دانند و خود را مستحق عذاب الهی می‌دانند و به‌جز رحمت حق به چیزی نمی‌اندیشند و اهل دنیا و آخوندهای شکم‌پرور، این ادعیه را تا‌تأویل می‌کنند؛ چون حق جل و علا را نشانخته‌اند.